

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Підгорний А.З.

“ ” 201 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності «051 Економіка»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Статистика бізнесу»

на тему: **«Аналіз доходів населення Одеської області за даними
вибіркових обстежень»**

Виконавець:

студентка 65 групи факультету
менеджменту обліку та інформаційних
технологій
Бойчева Ольга Петрівна

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Вітковська Катерина Вікторівна

ОДЕСА – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ЖИТТЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ	6
1.1. Методологія проведення вибіркоих обстежень умов життя домогосподарств.....	6
1.2. Характеристика ресурсів домогосподарств.....	16
1.3. Основні показники, що характеризують рівень доходів населення.....	22
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	28
2.1. Статистичний аналіз динаміки і структури ресурсів домогосподарств Одеської області.....	28
2.2. Оцінка диференціації населення за рівнем доходів.....	37
РОЗДІЛ 3. ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	42
3.1. Методичні аспекти кластерного аналізу	42
3.2. Аналіз впливу факторів на рівень життя населення на регіональному рівні за допомогою кластерного аналізу.....	49
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Економічний розвиток на всіх етапах функціонування економічних систем повинен забезпечувати певний рівень добробуту населення. В сучасній економіці проблеми добробуту вирішуються завдяки зростаючим можливостям суспільного виробництва. В той же час важливе значення має не лише рівень добробуту, але й теоретичне обґрунтування, яке надає можливість розробити відповідні критерії та показники. Тому проблеми добробуту є об'єктом наукових досліджень, оскільки добробут є індикатором якості життя окремих індивідів, та держави в цілому. Підвищення рівня добробуту є ознакою ефективності функціонування економічного механізму держави, його головною метою.

Основою добробуту населення в будь-якій країні з різним типом економічної системи є його дохід. Він є економічною основою розвитку та відтворення людського потенціалу. Крім того, від рівня доходів населення залежить і рівень розвитку держави та розбудова соціально-орієнтованої ринкової економіки. Для успішного виконання згаданих цілей, повинно бути певне узгодження між рівнем економічного зростання з диференціацією та рівнем доходів населення. За період становлення України як незалежної держави, економічні реформи не дали потрібного та якісного результату, вони не дозволили вирішити встановлені завдання по забезпеченню населення достатнім рівнем доходів, що спричинило загострення соціальних проблем. Через це, сучасне українське суспільство потерпає від укоріненої майнової диференціації та загрозливого масштабу бідності: більше половини громадян отримує дохід на одного члена сім'ї, який є нижчим від прожиткового мінімуму і це при тому, що доходи, зосереджені в 10% найбільш забезпеченого населення в більш ніж 10 разів перевищують доходи в 10% найменш забезпеченого населення.

До і так недосконалих економічних реформ по зростанню доходів населення додалась інша проблема, яка значно погіршила ситуацію – це криза

2008 року. Через кризу, реальна величина доходів перестала зростати, оскільки значне знецінення національної валюти та підвищення рівня цін зменшило купівельну здатність валюти, що призвело до зменшення реального доходу.

Достатній рівень оплати праці виступає головним мотивуючим фактором до високопродуктивної та якісної діяльності, а його скорочення призводить до таких негативних видів діяльності, як несплата податків, збільшення тіньового сектору економіки, руйнується база для впровадження ефективних економічних реформ. Все це веде до падіння рівня життя. Ще одним негативним фактором низької оплати праці є зменшення платоспроможного попиту, який у поєднанні з браком інвестиційних ресурсів не дає розвиватись вітчизняному виробництві, підвищувати рівень зайнятості, збільшує соціальні диспропорції та загрожує безпеці держави.

Удосконалення державного регулювання рівня доходів населення потребують ефективної методики оцінки впливу її економічної політики на реальну величину доходів населення та на умови їхнього формування. Це вимагає досить важкого створення ефективного державного механізму, який повинен регулювати доходи населення, забезпечувати зростання їх реальної величини у довгостроковій перспективі на основі вже відомих ефективних, а головне – дієвих систем регулюючих засобів.

Дане дослідження є актуальним, оскільки при вивченні ефективного державного регулювання можна створити певні механізми та рекомендації регулювання доходів, які можуть запозичити інші країни, в яких присутні проблеми у цьому секторі економіки. Якщо ж державне регулювання неефективне, то потрібно впроваджувати уже відомі дієві важелі та методи впливу і спостерігати, чи будуть вони ефективними для країни, в якій вони впроваджуються.

Метою роботи є – аналіз умов життя домашніх господарств України та рівень доходів населення Одеської області за допомогою статистичних методів аналізу.

Завдання дослідження відповідно до поставленої мети:

- розглянути методологію проведення вибіркового обстеження домогосподарств;
- охарактеризувати доходи домогосподарств;
- дослідити динаміку та структуру питомих показників ресурсів домогосподарств Одеської області у 2010-2017 рр.;
- дослідити ступень нерівності в розподілі доходів населення;
- встановити фактори, які впливають на доходи населення;
- провести кластерний аналіз регіонів України за рівнем життя населення.

Предметом дослідження є обстеження умов життя домогосподарств.

Об'єктом дослідження даної роботи є доходи домогосподарств України та Одеської області.

Методологічну основу даної роботи формують такі статистичні методи дослідження, як:

- методи вивчення динаміки явищ;
- метод графічного представлення даних;
- метод зведення та групування;
- метод розрахунку узагальнюючих показників;
- метод аналізу варіації;
- метод визначення взаємозв'язків між ознаками.

Для обробки та аналізу первинної інформації були застосовані наступні комп'ютерні програми, такі як Word, Excel, Statistika.

Інформаційно-нормативну базу дослідження становлять Конституція України, закони й інші нормативно-правові акти України, наукова та навчальна література з зазначеної проблематики, також звітні дані Державної служби статистики України, наукові розробки і звіти науково-дослідних центрів, публікації з даної проблематики.

ВИСНОВКИ

Одним з найбільш вагомих факторів занепаду країни залишається низький рівень життя населення, а також суттєве поглиблення регіональної диференціації їх доходів. Сучасні дослідники підкреслюють, що соціальними наслідками після проведення ринкових реформ в Україні, стало зниження рівня життя основної маси населення, а соціально-економічні трансформації, які відбуваються в Україні, супроводжуються зростанням нерівності в розподілі результатів економічної діяльності. На сьогоднішній день соціальні наслідки зниження життєвого рівня населення є настільки значимими, що загрожують порушенням соціально-економічної стабільності у державі.

Для більш детального вивчення проблеми, було проведено обстеження умов життя домогосподарств за 2010-2017 рр., яке дозволяє зробити наступні висновки.

Аналіз доходів населення показав, що в 2018 році у порівнянні з 2017 роком загальні грошові доходи населення Одеської області збільшились майже на 26,2 млрд. грн., тобто на 21,9%, при чому кожний відсоток цього збільшення містив у собі 1,2 млрд. грн.

Щодо структури ресурсів домогосподарств Одеської області, то доходи отримані за оплату праці на 4,4% менше у 2013 році ніж у 2017 році, а пенсії, стипендії, допомоги та субсидії, надані готівкою – на 5,9% більше у 2013 році порівняно з 2017 роком.

Питома вага доходів населення Одеської області за їх структурним складом у 2017 році порівняно з 2016 роком відхиляється на 1,1 п.п.

Середня величина відносного відхилення питомої ваги доходів за їх структурним складом у звітному та базисному періодах складає 1,5 %.

При порівнянні ознак, що є складовими доходів населення Одеської області, було отримано коефіцієнт варіації, який становить менше 33,3%, тобто досліджувана сукупність за аналізованим показником не є однорідною. Отже,

значних відмінностей в структурі доходів населення Одеської області у 2017 році порівняно з 2016 роком не спостерігається.

Структура доходів населення Одеської області у 2017 та 2016 рр. в середньому змінилася на 0,001%, що відповідно до значень коефіцієнту Гатєва є неістотними змінами.

При розрахунку середнього, модального та медіанного доходів населення Одеської області, було виявлено, що у 2016 році найчастіше зустрічаються особи з рівнем середньомісячних еквівалентних загальних доходів у сумі 3817,17 грн.; у половини населення рівень середньомісячних еквівалентних загальних доходів складав менше, ніж 2672,72 грн. а у іншій половині більше ніж 2672,72 грн; мінімальний рівень доходів 10 % найбільш забезпеченого населення Одеської області перевищував максимальний рівень доходів 10 % найменш забезпеченого населення в 2,689 рази; мінімальний рівень доходів 20 % найбільш забезпеченого населення Одеської області перевищував максимальний рівень доходів 20 % найменш забезпеченого населення в 2,142 рази.

А в 2017 році найчастіше зустрічаються особи з рівнем середньомісячних еквівалентних загальних доходів у сумі 3879,59 грн; у половини населення рівень середньодушових еквівалентних загальних доходів складав менше, ніж 3413,88 грн. а у іншій половині більше; мінімальний рівень доходів 10 % найбільш забезпеченого населення Одеської області перевищував максимальний рівень доходів 10 % найменш забезпеченого населення в 2,043 рази; мінімальний рівень доходів 20 % найбільш забезпеченого населення Одеської області перевищував максимальний рівень доходів 20 % найменш забезпеченого населення в 1,635 рази.

Кластерний аналіз досить часто використовується в наукових роботах для вивчення диференціації соціально-економічного розвитку регіонів, як вітчизняними, так і закордонними авторами. Кожен з авторів використовує свій методологічний підхід щодо проведення класифікації регіонів за допомогою методів кластерного аналізу. Під час побудови будь-якої класифікації досить

важливим є вибір бази та методики класифікації тому, що ці два фактори можуть дати різні результати

В дослідженні був використаний ієрархічний метод кластерного аналізу. Таким чином, в результаті багатомірного групування об'єктів на основі кластерного аналізу, можна зробити висновок про те, що досліджувану сукупність областей України (без Луганської та Донецької областей) за рівнем життя доцільно розділити на наступні кластери:

1. Перший кластер – це 9 областей: Вінницька, Житомирська, Миколаївська, Херсонська, Сумська, Черкаська, Хмельницька, Кіровоградська та Чернігівська області.
2. Другий кластер – це 4 області: Волинська та Рівненська, Закарпатська та Тернопільська.
3. Третій кластер – це 5 областей: Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Харківська, Чернівецька.
4. Четвертий кластер – 3 області: Дніпропетровська, Запорізька, Полтавська.
5. П'ятий кластер – м. Київ та Київська область.

Слід підкреслити, що об'єднання областей в кластери відбувається на основі суб'єктивних поглядів дослідників, а також залежить від основних цілей та завдань дослідження.

В цілому регіони, що входять до 1-го та 2-го кластерів характеризуються найнижчими показниками економічного розвитку та якості життя населення порівняно з іншими кластерами.

Загалом проблему нерівномірного розподілу доходів що призводить до такого негативного явища як бідність у нашій країні необхідно вирішувати за допомогою реалізації наступних стратегічних напрямів з підвищення зайнятості населення та розвитку ринку праці, збільшення рівня доходів від трудової діяльності, впровадження довільних страхових принципів соціального захисту

працівників та поліпшення житлових умов соціально вразливих верств населення. Слід приділити більшу увагу таким областям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борух В.О., Алямкін Р.В. Е 45 Економічна статистика. Навчальний посібник– К.:Ліра_К, 2006. – 318 с.
2. Витрати і ресурси домогосподарств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Бойчева О.П., Вітковська К.В. // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 31 – 40.
4. Вітковська К. В. Моніторинг диференціації рівня доходів населення на регіональному рівні // А.З. Підгорний, К.В. Вітковська. - Формування ринкових відносин в Україні. – 2013.- №9/1(148). – С. 62-65
5. Кізима, Т. О. Бюджет домогосподарства: теоретичні основи та прагматизм формування в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. О. Кізима // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2008. – Вип. 3 (15). – С. 123–129
6. Кравець О.С. Статистика: навчальний посібник. – Одеса: Пальміра, 2008. – 387 с
7. Методика розрахунку показників доходів та витрат домогосподарств .-К.: Консультант, 2014.-53 с.
8. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.idss.org.ua.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Общая теория статистики. Учебник. Изд. 3-е, перераб. и доп. М., «Статистика», 1975. – 392 с
11. Соціальна статистика. Опорний конспект лекцій для студентів 4 курсу денної форми навчання спеціальності “Прикладна статистика”(Укл. О.В.Самотоєнкова, Ю.О.Ольвінська. – Одеса:ОДЕУ, ротапринт,2008 р. - 72с.)

12. Социальная статистика: Учебник/ Под ред. чл.-кор. РАН С69 И.И.Елисейевой. – 3-е изд., перераб. и доп.-М.: Финансы и статистика, 2003.- 480с.
13. Статистика. Курс лекцій для студентів II-III курсів усіх форм навчання всіх спеціальностей (Відп. за випуск К.Д. Семенова. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2011 р. -140 с.)
14. Соколик М.П. Нерівність домашніх господарств за доходами, її вплив на економічний розвиток України // Вісник університету банківської справи НБУ. – 2011. - №3(12). – С.74-79.
15. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 13.08.2019 №2137 – VII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
16. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств). – К.: Держкомстат України, 2016. – 11 с. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
17. Статистичний щорічник України за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Тохтарова В.С. Доходи населення: рівень, структура і дифференціація // Демографія та соціальна економіка. – 2011. - №2(16). – С.166-175
19. Україна в цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
20. Янковой О.Г. Моделювання парних зв'язків в економіці / О.Г.Янковой. – Одеса: Оптимум, 2001. – 198 с.
21. Янковой А.Г. Основы эконометрического моделирования / А.Г.Янковой. – Одесса: Ротапринт ОГЭУ, 2006. – 133 с.
22. Самошенко О.В., Ольвінська Ю.О. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 450 с.

- 23.Самотоєнкова, О. В. Соціальна статистика : навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.
- 24.Проніна І. І. Загальна характеристика доходів домогосподарств України // Вісник Технологічного університету Поділля. -2003. – № 4. – Ч. 1. – Т. 2. – С. 74–78.
25. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2016 році. Статистичний збірник.- К. : Державна служба статистики України, 2016. – 87 с.
26. Милашко О. Г. Статистичне оцінювання доходів і витрат домогосподарств за даними системи національних рахунків / О. Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2008. – Вип. 30. - С. 247-253.
27. Гвелесіані А. Г. Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз та механізм регулювання: [монографія] / А. Г. Гвелесіані ; відп. ред. В. М. Новіков. – К., 2008. – 155 с.